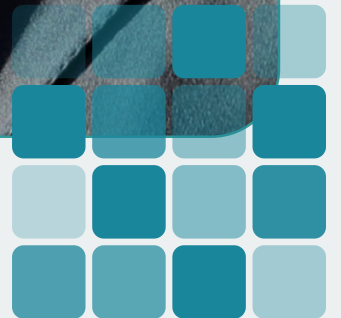

RUSYA'NIN SURIYE POLİTİKASI

BAKIř

Telif Hakkı

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2018

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir Şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adresi : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 ankaya, ANKARA

Telefon: +90 (312) 430 26 09 Faks: +90 (312) 430 39 48

Email: orsam@orsam.org.tr

Fotođraflar: Associated Press

Rusya'nın Suriye Politikası

Yazar Hakkında

Araz Aslanlı

Lisans eğitimini Hacettepe Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümünde, yüksek lisans eğitimini ise Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi anabilim dalında tamamlamış olup, aynı enstitüde Uluslararası İlişkiler anabilim dalında doktora eğitimini sürdürmektedir. 2000–2004 yılları arasında ASAM Kafkasya Araştırmaları Masası'nda önce Kuzey Kafkasya, daha sonra Azerbaycan sorumlusu, 2004–2006 yılları arasında ise TUSAM Ulusal Güvenlik Stratejileri Araştırma Merkezi'nde Kafkasya Araştırmaları Masası Başkanı ve TUSAM Başkan Vekili olarak görev yapan Araz Aslanlı, řu anda Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi (UNEC) Türk Dünyası İşletme Fakültesi İktisat ve İşletme Bölümü öğretim görevlisidir.

Ağustos 2018

Giriş

Rusya Federasyonu, günümüzde uluslararası ilişkiler sisteminin en önemli konuları arasında yer alan Suriye krizinde kilit ülke konumunu sürdürmektedir. Dolayısıyla Suriye krizi bağlamında bu ülkenin rolü de araştırılmayı en çok hak eden konular arasında yer almaktadır.

Rusya'nın Suriye politikasının tarihsel, stratejik, ekonomik, askerî ve diğer nedenleri bulunmaktadır. Rusya'nın bu bölgeye yönelik, temelleri kısmen Çarlık Rusyası dönemine giden ilgisi, özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında daha pratik adımlarla devam etmiştir. Suriye Dışişleri Bakanı Cemil Mardam'ın daha ülkesi Fransız mandası altından kurtulmaya çalışırken, 21 Temmuz 1944'de Sovyetler Birliği Dışişleri Bakanı Vyacheslav Molotov'a yolladığı mektupta "Sovyet halkına ve onların zaferlerine olan hayranlığını" dile getirmesi ve diplomatik ilişkiler kurmayı önermesi SSCB'de memnuniyetle karşılanmıştır.¹ Sovyetler Birliği yönetimi BM'nin kuruluşu için 1945'de gerçekleştirilen San Francisco Konferansı'nda Suriye'nin de BM üyesi olması gerektiğini savunmuş ve Suriye'nin kurucu üye olmasına en önemli katkıyı yapmıştır.² 10 Şubat 1946'daysa Sovyetler Birliği ile Suriye arasındaki ilişkilerin resmîleştirilmesi amacıyla bir anlaşma imzalamıştır. Soğuk Savaş yıllarında gelişen ilişkiler, Rus uzmanlarına göre, stratejik ortaklık niteliği kazanmıştır. Bu nitelemenin temel nedenleri arasında, iki ülke arasındaki ideolojik yakınlaşmanın ve küresel sisteme bakıştaki benzerliklerin yanı sıra askerî ilişkilerin üst düzeye çıkarılması yer almıştır. Bu çizgi dolayısıyla Sovyetler Birliği Suriye'nin Bağdat Pakti'nin (daha sonraki ismiyle CENTO'nun) dışında kalmasını sağlamış, 1956 yılında Suriye'ye 60 askerî uzman ve 18 milyon dolarlık askerî yardım (Çekoslovakya üzerinden) yollamıştır.³ Bu aşamada Bağdat Pakti ülkeleri Suriye'ye ekonomik ambargo uygulamaya çalışınca 1957'de Sovyetler Birliği ile Suriye arasında toplam değeri 570 milyon dolar olan çeşitli teknik ve ekonomik işbirliği anlaşmaları imzalanmıştır.

8 Mart 1963 tarihli Baas darbesi sonrası Suriye'de yeni oluşan rejim ideolojik olarak Sovyetler Birliği'ne daha yakın olmuştur.⁴ Bu ideolojik yakınlık günümüze kadar derinleşerek süren ilişkiler bakımından çok önemlidir.

Sovyetler Birliği'nin 1971'den itibaren Suriye'nin Tartus Limanı'nda askerî üsse sahip olması ve Suriyeli binlerce subayın Sovyetler

Birliği'nde askerî eğitim almaları, iki ülke arasında 8 Ekim 1980'de Moskova'da imzalanan ve 14 Kasım 1980 tarihi itibarıyla her iki tarafça onaylanarak yürürlüğe girmiş olan 20 yıl süreli 15 maddelik Dostluk ve İşbirliği Antlaşması ikili ilişkilere çok-boyutluluk ve derinlik kazandırmıştır.⁵

Aşağıda daha ayrıntılı bir biçimde değinilecek olan bu ve benzeri nedenler dolayısıyla Rusya, Suriye krizinin ilk günlerinden itibaren en dikkatli, en istikrarlı ve en kararlı politika izleyen ülke konumunda olmuştur. Rusya'nın Suriye'deki gelişmelere yaptığı müdahalelerin zamanlamasına dikkat edilirse, Suriye içindeki ve dışındaki tüm taraflar içerisinde sadece kendisinin en çok kazançlı çıkacağı aşamalarda gerekli adımları attığı görülmektedir. Rusya'nın bu adımlarına karşın özellikle Rusya ile karşı saflarda yer alan güçlerin benzer istikrar tablosundan uzak olmaları, Rusya'yı Suriye'de en çok kazanan ülke konumuna sokmuştur.

Rusya'nın Suriye'deki Varlığının Temel Nedenleri

Yukarıda da ifade edildiği üzere Rusya'nın Suriye'deki varlığının temel nedenlerinden birisi tarihsel ilgi ve bağlardır. Çarlık Rusyası'nın sıcak denizlere inme ve bir dönem "kutsal topraklar" üzerinde söz sahibi olma hedefinin yanı sıra, SSCB zamanında geliştirilen stratejik ilişkiler iki ülkeyi güçlü bir biçimde birbirine bağlamaktadır. Suriye açısından Soğuk Savaş yıllarında SSCB'den aldığı destek, Türkiye ve İsrail karşısında güvenlik anlamında ve genel olarak Batı karşısında ise ideolojik anlamda önemliydi. Sovyetler Birliği açısından da İslam ve Arap dünyası ile ilişkileri geliştirmek için kolladığı fırsatı diğer bazı örneklerle beraber Suriye'de yakalamış olması ideolojik anlamda, Akdeniz'deki bir limanı askerî amaçlar için kullanabilme olanağına sahip olması ve bölgede (Suriye'nin diğer bölge ülkeleriyle, özellikle de Mısır ve Lübnan ile bağları ve ilişkileri dikkate alındığında) kendi eğittiği subayların etkinliğinden duyacağı memnuniyet güvenlik anlamında ciddi kazanımlar olarak değerlendirilmiştir.

Soğuk Savaş sona erdikten sonra da bu ilişkiler devam etse de, yaşadığı sistemsel, ekonomik ve toprak bütünlüğü sorunları Rusya'nın diğer alanlardaki politikaları kadar Suriye'ye yönelik adımlarının da zayıflamasına neden olmuştur. Ama 1990'lı yıllar boyunca yeni oyunda Türkiye-Gürcistan-Azerbaycan (+İsrail) stratejik çiz-

gisi karşısında Rusya-Ermenistan-İran-Suriye (+Yunanistan) çizgisinden sıkça bahsedilmiştir.

Bu tarihsel bağların ve stratejik çizginin hakını veren Suriye 2008 Ağustos’unda Rusya ile Gürcistan arasında yaşanan savaş sırasında ve sonrasında açıkça Rusya’nın yanında durmuştur.⁶ Tabii ki, Suriye’nin bu desteğinin Rusya’ya askerî, siyasal ya da ekonomik açıdan ciddi bir katkısı olmamıştır. Fakat o dönemde Rusya, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü’ndeki ve Çin Halk Cumhuriyeti de dâhil olmak üzere Şanghay İşbirliği Örgütü’ndeki müttefiklerinden bile açık destek alamazken Suriye’nin bu desteğinin (Beşar Esad’ın Rusya’yı ziyaret ederek Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Dmitriy Medvedev’le görüşmesi, açık destek niteliğinde açıklamalar vermesi, daha sonra da Rusya ta-

nedeni de ABD’nin küresel egemenliğine ve tek-kutupluluktaki ısrarına karşı bir reaksiyondur. Rusya ABD başta olmak üzere Batı’nın ısrarla kendisini çevrelemesine Boris Yeltsin’in devlet başkanlığının son yıllarında kayıtsız kalmayacağını göstermiş, fakat Putin ile birlikte bunun yerini daha sert açıklamalar ve adımlar almıştır. ABD’nin eski Sovyet coğrafyasında, hatta Doğu Avrupa’da güçlenmesine ve Batı merkezli yapılanmaların, özellikle de NATO’nun kendisine doğru genişlemesine varlık sorunu olarak bakan Rusya, bazı bölgelerde (en azından Gürcistan ve Ukrayna örneklerinden bahsetmek mümkündür) buna saldırgan hamlelerle karşılık vermiştir. Bu adımlarıyla Rusya sadece mevzilerini korumaya değil, “dosta düşmana gerekli mesajları vermeye” de çalışmıştır.

“Rusya’nın Suriye’deki gelişmelere yaptığı müdahalelerin zamanlamasına dikkat edilirse, Suriye içindeki ve dışındaki tüm taraflar içerisinde sadece kendisinin en çok kazançlı çıkacağı aşamalarda gerekli adımları attığı görülmektedir.”

rafından desteklenen Abhazya ve Güney Osetya’ya desteğini ifade etmesi) sembolik anlamı olmuştur. Bu çerçevede bakıldığında zaman Rusya’nın Suriye krizine ilişkin politikaları sadece SSCB mirasına geri dönüşün ve küresel iddialarını sürdürmenin aracı değil, aynı zamanda strateji müttefikliğinin de bir gereğidir.

Rusya’nın Suriye’deki politikalarının bir

Bu bağlamda, bazı Rus uzmanlara göre, Rusya’nın Suriye politikasını, aynı zamanda, genel olarak çevrelenme endişesinin ötesinde ABD başta olmak üzere Batı’nın direkt Suriye üzerinden kendisine yaklaşmasına ve kendisini kuşatmasına (Suriye, Irak ve İran üzerinden) reaksiyon olarak değerlendirmek mümkündür.

Rusya’nın Suriye krizine ilişkin tutumunun

bir nedeni de sırf Ortadoğu'da ve Akdeniz'de var olmak ve güçlenmek hedefidir. Bununla Rusya hem küresel güç konumunu geri kazanmak konusunda avantaj yakalamakta hem güvenlik kapasitesini artırmakta hem de küresel enerji oyununda (Suriye'nin potansiyel enerji kaynakları ve enerji güzergâhı olma kapasitesi) güçlü olmaktadır. Putin'in Suriye'yi Ortadoğu politikası açısından merkezi ülke olarak tanımlaması da bu çerçevede önemlidir. 31 Aralık 2015'te Putin tarafından onaylanan ve Rusya'nın "dünya çapında lider güç" olma iddiasını sürdüreceğinin kaydedildiği Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde 3 farklı yerde (15, 16 ve 18. maddelerde) Ortadoğu'nun öneminden bahsedilmiştir.⁷ Halbuki 12 Mayıs 2009 tarihli Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde (resmî ismi "Rusya Federasyonu Ulusal Güvenlik Stratejisi – 2020'ye kadar") Ortadoğu ifadesi sadece 11. maddede geçmekteydi. Zaman zaman Rusya dışında ve içinde Rusya'nın esas amacının Esad rejimini değil, Doğu Akdeniz'deki çıkarlarını korumak olduğu, bundan dolayı da özellikle Şam ve çevresini değil, Lazkiye ve Tartus'u korumaya çalıştığı da iddia edilmektedir.

Aslında 1990'lı yıllarda zaman zaman Tartus'taki askerî üssün ve genel olarak Suriye'deki askerî varlığın Rusya açısından bir anlam ifade etmediğine ilişkin değerlendirmeler yapılmış olsa da, Putin iktidarıyla birlikte güçlenen Rusya'nın eski Sovyet coğrafyası dışındaki tek askerî üs olan Tartus Üssünü fazlasıyla sahip olacağı, hele Irak'a askerî müdahale ve diğer bazı adımlarla bölgede askerî varlığını artıran ABD karşısında bölgede askerî açıdan daha da güçlenme ihtiyacı hissedeceği açıktı.

Tartus'taki üs resmî olarak bir Malzeme-Teknik Destek Noktası olarak nitelendirilmiş olsa da Ortadoğu ve Afrika da dâhil olmak üzere geniş bir coğrafyada (özellikle Rus tarih bilincindeki "sıcak denizlerde") görev yapan Rus gemilerinin her türlü ihtiyacının bu üste karşılanabiliyor olması, Rus savaş gemilerinin Türk boğazlarından Karadeniz'e ve aksine geçiş yapma gerekliliğini azaltarak ciddi bir katkı yapmaktadır. Aynı zamanda üssün bir casusluk merkezi olduğu ifade edilmektedir ki, Putin sonrası Rusya açısından bunun anlamı daha da büyüktür. Rusya'nın küresel meydan okumaları açısından dönüm noktalarından birisi olan 2008'de modernize edilmeye başlamış, Suriye'deki iç savaş sırasında Rusya bu ülkedeki askerî varlığını

artırmıştır. Rusya'nın, sınırları dışındaki en büyük elektronik gizli dinleme tesislerini 2012'de Lazkiye'de kurduğu ve 2013 yılından itibaren Palmira'da bir hava üssüne sahip olduğu bilinmektedir. Rusya Suriye'deki askerî operasyonları çerçevesinde Lazkiye'deki Hmeymim Hava Üssünü de kullanmış, 17 Ocak 2017'de imzalanan anlaşmada, üssün 49 yıl boyunca Rusya'nın kontrolünde olacağı, anlaşmanın 25 yıl daha uzatılabileceği kararlaştırılmıştır. Zaman zaman Rusya'nın Suriye'deki varlığını azaltacağına ilişkin iddialar gündeme getirilse, hatta bu doğrultuda resmî açıklamalar bile yapılsa da uygulamada tam aksi yönde adımlar atıldığı görülmektedir. Hatta en son İsrail merkezli Haaretz gazetesi, Rusya'nın Suriye'ye gönderdiği "hayalet uçak" olarak bilinen yeni Su-57 askerî uçaklarına ilişkin İsrail ordusu tarafından çekilen uydu görüntülerini yayınlamıştır.⁸ Bu arada Rusya'nın en önemli silah müşterileri arasında Suriye'nin olması da önemli faktörlerden birisi olarak değerlendirilmektedir.

Bazı uzmanlara göre Rusya'nın Suriye krizindeki temel hedefi Suriye'yi ya da Esad'ı korumak değil, tam aksine krizin tırmanmasını ve krizin kontrolünü mümkün kadar kendi elinde tutarak kriz yönetiminden kar elde etmektir. Bu görüşü savunanlara göre Rusya ifade edilen nedenlerden dolayı Suriye'deki sürece müdahale etmek için Esad'ın çok zayıflamasını beklemiştir. Benzer bir ifadeyi Rusya'nın bölgede "Kürt devleti"nin kurulması girişimleri konusundaki politikaları için de ifade etmek mümkündür.

Diğer büyük güçlerin aksine Rusya Ortadoğu petrolüne ihtiyaç duymamakta, aksine bölgede yaşanacak istikrarsızlıkların petrol fiyatlarını arttırmasından fayda sağlayacak konumdadır. Rusya Suriye'ye silah da satmakta, dolayısıyla bu açıdan da karlı çıkmaktadır. Ayrıca iç savaş sonrası muhtemel yeniden inşa çalışmaları ve Suriye ile ikili ticaret çerçevesinde de ciddi ekonomik kazanımlara sahip olması beklenmektedir.

Rusya'nın resmî tezlerinde daha çok yer alan "radikal İslam" tehdidi, IŞİD, uluslararası göçmen krizi ve benzeri nedenlerden dolayı Suriye'de aktif olduğu iddiası ise yukarıda ifade edilen gerekçelerin yanında zayıf kalmaktadır. Yine de Rusya'nın içerideki radikal unsurlardan kurtulmak için onları Suriye'ye yönlendirdiği ya da Rusya vatandaşı olan radikallerin daha Suriye'deyken imha edilmesi için operasyonlar yürütüldüğü de iddia edilmektedir.

Rusya'nın Suriye'deki Adımları ve Zorlukları

Suriye'deki kriz tırmanmaya başladığında Rusya ilk başta Esad yönetimine sınırlı destek vermiş, ama Suriye hükümetine karşı yaptırımlara veya askerî müdahalelere olanak sağlayabilecek tasarıları Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde veto etmiş, Esad yönetimine ciddi istihbarat desteği sağlamış, kısmi askerî-tekniik destek vermiş ve Suriye'ye büyük miktarlarda silah yollamıştır. Bu aşamada, 22 Haziran 2012'de Türk Hava Kuvvetleri'ne ait bir silahlı F-4 tipi savaş uçağının Suriye tarafından düşürülmesinde Rusya'nın rolünün bulunduğu (uçanın Suriye'de, Rusya'nın kurduğu kalkan sistemi tarafından kilitlenerek düşürüldüğü) iddiası Russia Today'de bile yer almıştı. 30 Eylül 2015 tarihinde ise Rusya, Suriye iç savaşında açık bir tarafa dönüşerek bizzat kendi askerî operasyonlarını yürütmeye başlamıştır.⁹ O tarihte Rusya Devlet Başkanlığı (Kremlin) Yönetimi Başkanı Sergey İvanov (Rusya Federasyonu eski Savunma Bakanı) Rusya'nın Suriye yönetiminin açık daveti üzerine bu ülkede askerî operasyonlara başladığını ifade etmiştir.¹⁰ Bir Rus uçağının Türkiye tarafından düşürülmesinin ardından ise Rusya S-400 hava savunma sistemini Suriye'de konuşlandırmıştır.¹¹

“Rusya'nın Suriye krizine ilişkin tutumunun bir nedeni de sırf Ortadoğu'da ve Akdeniz'de var olmak ve güçlenmek hedefidir.”

Her ne kadar Rusya Federasyonu yetkilileri ve çoğu Rus akademisyen bu adımların temel gerekçesinin başta IŞİD olmak üzere “radikal dinî unsurlar” ile mücadele olduğunu ifade etseler de asıl amacın yukarıdaki ifade edilenler olduğu genel kabul görmüştür. Ama yine de dünyada Suriye kaynaklı teröre ve IŞİD'in yaptıklarına tepkilerin yükselmiş olması, Suriye'deki krizin sürmesinin neden olduğu bıkkınlık, mülteci krizi ve benzeri nedenler dolayısıyla Suriye'de Esad'ı devirme projesinin hem Suriyeliler hem de dünya için daha büyük sorunlar getirdiğine ilişkin artan inanç, Rusya'nın Suriye'de aktif rol almasına yönelik tepkileri asgari düzeyde tutmuştur.

Akdeniz'deki askerî gemilerinden ve Hazar Denizinden Suriye'ye füzeler fırlatması Rusya'nın Suriye'de yürüttüğü askerî operasyonların aynı zamanda küresel bir güç gösterisi boyu-

tunun olduğunun göstergeleridir.

Bu süreçte Rusya'nın karşılaştığı ilk ciddi sıkıntı 31 Ekim 2015'te Mısır'dan Rusya'ya giderken düşürülen yolcu uçağında 224 kişinin hayatını kaybetmesi,¹² ikinci ciddi sıkıntı ise 24 Kasım 2015'te Su-24 uçağının Türkiye tarafından düşürülmesi olmuştur (genel kabul göre Rusya'nın Ankara Büyükelçisi Andrey Karlov'un 19 Aralık 2016'da suikasta kurban gitmesi de Suriye'deki krizle ilişkiliydi). Bunun yanı sıra Rusya'daki bazı terör saldırıları, Rus asker ve subaylarının Suriye'de öldürülmesi, özellikle 2017 sonlarında Rus askerî üslerine yönelik ciddi saldırılar ve 2018 başlarında çok sayıda Rus askerinin ve “gönüllüler”in öldürüldüğüne ilişkin iddialar da ciddi kayıplar arasında değerlendirilebilir.

Ama bu boyutuyla Suriye cephesi Rusya için gurur kaynağı ve deneme tahtası olma özelliğini de taşımaktadır. Rus medyasında, eski Rus askerî teknolojisinin (örneğin, ilk kez 1944'de üretilen ve Suriye'ye 1960'larda verilmeye başlanan T-34-85 tanklarının bile) Suriye'deki savaşta “başarılarla imza attığından” gururla bahsedildiğine sıkça rastlanmaktadır.¹³ Öte yandan 30 Ocak 2018'de Suriye'deki askerî operasyonların değerlendirilmesine ilişkin toplantıda ko-

nuşan Putin, Rus ordusunun Suriye'de 215 yeni silah çeşidini kullandığını, genel olarak Rus ordusunun ve Rus askerî teknolojisinin başarısının görüldüğünü, bunun NATO için de bir uyarı olduğunu vurgulamıştır.

Rusya yakın dönemde Suriye konusunda hem Esad yönetiminin hem de kendisinin zor durumda kalabileceği bir süreci de atlatmayı başarmıştı. Hatırlanacağı üzere Nisan 2018 başlarında Doğu Guta'da silahlı grupların elinde tuttuğu son yer olan Duma'da Suriye ordusu tarafından kimyasal silah kullanıldığına ilişkin iddialar ortaya atılmış, Türkiye, ABD ve diğer Batılı ülkeler buna sert tepki göstermişlerdi.¹⁴ Hatta ABD, İngiltere ve Fransa Suriye'ye yoğun hava saldırısı düzenlemiş ve bu saldırılar Türkiye tarafından da tam desteklenmişti.¹⁵ ABD ve müttefikleri aynı zamanda konuyu

BM Güvenlik Konseyi'ne taşıyarak Suriye'ye yönelik karar çıkarmaya çalışmıştı. Rusya BM Güvenlik Konseyi'ndeki girişimleri başarısız kılmakla kalmamış, Suriye'ye sağladığı askeri destekle bu ülkeye yönelik füze saldırısının da ciddi sonuçlar doğurmasını engellemiştir. Özellikle Rus yetkililer Suriye ordusunun Duma'da kimyasal silah kullandığına ilişkin iddiaları kesin bir biçimde yalanlayarak Suriye'ye yönelik uluslararası baskıyı hafifletmeye çalışmıştır.¹⁶ Buna rağmen ABD Başkanı Donald Trump "benzeri görülmemiş bir sertlikle" Rusya'yı suçlayınca ve Moskova'nın "büyük bedel ödemesi gerekeceğini" ifade edince Rus medyası Rusya ve ABD'nin Suriye'de sert bir biçimde karşı karşıya geleceklerini, hatta askerî çatışmanın eşiğinde olduklarını iddia etmiştir.¹⁷ ABD ve müttefikleri Suriye'ye füze saldırısı düzenledikten sonra Rusya Genelkurmay Başkanlığı Ana Harekat Dairesi Başkanı Orgeneral Sergey Rudskoy, Suriye hava savunma sistemlerinin ABD, İngiltere ve Fransa'nın saldırısı sırasında fırlatılan 103 füzenin 71'ini önlediğini açıklayarak operasyonun başarılı olmadığını ima etmeye çalışmıştır. Rudskoy, füze saldırısında hedef alınan hava üslerine yönelik tüm füzele- rin hedefi vurmadan havada imha edildiklerini iddia etmiştir.¹⁸

Rusya için Suriye'de olmak büyük Ortadoğu mücadelesinde olmak demektir. Sadece Suriye'nin iç meselesinin nasıl çözüleceğine karar vermek açısından değil, İran'la ilişkiler, Irak meselesi, Kürt meselesi, Türkiye meselesi, Filistin sorunu, İsrail ile ilişkiler, Mısır ile ilişkiler, tüm Arap dünyası ile ilişkiler, hatta Avrupa, ABD ve Çin ile ilişkiler bağlamında da önemlidir. Bunlar kadar katkı sağlamasa da Rus iç politikası açısından da önemlidir.

Özellikle iki boyuttaki gelişmeler Rusya açısından sıkıntılara neden olabilirdi. Birincisi eğer Esad'ı devirmek isteyenler başarıya yakın olsalardı hem uluslararası kamuoyu hem İslam dünyası hem de iç politika bakımından Rusya kutlanan değil, sürekli suçlanan taraf olacaktı. İkinci olarak Türkiye ile karşıtlık sürmüş olsaydı Rusya süreci arzu ettiği şekilde götürmezdi. Çünkü Türkiye ve Rusya birbirlerinin başarısını en çok engelleme potansiyeline sahip ülkeler. Ama Suriye'deki mücadelede Türki-

ye ve Rusya'nın farklı taraflarda olmasından en çok kaybeden yine bu iki ülke olmaktadır. Burada kastedilen sadece uçak krizi dolayısıyla iki ülkenin savaşın eşiğine gelmiş olmaları değil. O boyut da önemli olmakla birlikte, her iki ülkenin birbirlerinin diğer yönlerdeki amaçlarına da zarar verme kapasitelerinin büyük olduğunu hatırlamakta yarar bulunmaktadır. Ama şimdilik Rusya açısından her iki risk asgariye inmiştir. Bunda Türkiye'nin Suriye konusunda Batılı müttefikleriyle ilgili yaşadığı hayal kırıklığının, algıladığı ciddi güvenlik risklerinin ve benzeri etkenlerin de etkisiyle Suriye politikasını önemli ölçüde Rusya ile uyumlu hale getirmeye çalışmasının da rolü büyüktür. Türkiye, Rusya ve İran liderlerinin katılımıyla gerçekleştirilen üçlü Suriye görüşmeleri, bu görüşmeler öncesinde ya da sonrasında Suriye lideri Beşar Esad ile Rus yetkililer arasında gerçekleştirilen görüşmeler bunun önemli göstergelerindedir. Hatırlanacağı üzere Putin en son 17 Mayıs 2018'de Beşar Esad ile bir araya gelmiş ve bu görüşmede Suriye'deki durumun önemli ölçüde Suriye ve Rusya'nın kontrolü altında olduğuna ilişkin görüş ortaya konmuştu.¹⁹ Bu görüşmede Putin'in dile getirdiği "Suriye'de yasal olarak bulunmayan yabancı güçlerin Suriye'yi terk etmesi gerektiği" görüşünün Türkiye ve ABD için kullanıldığı ifade edilse de daha sonraki süreçlerde Türkiye ve Rusya'nın Suriye konusunda uyumlu çalışmayı sürdürmeye özen gösterdikleri gözlenmişti.

Kuşkusuz Suriye'de gelecekte ne olacağına ya da Suriye'nin geleceğinin nasıl olacağına günümüzdeki verilerden yola çıkarak karar vermek çok zor. Çünkü Suriye'deki iç savaşın iç ve dış dinamikleri, etnik ve dinsel (mezhepsel) yapı, temel yapıtaşlarının olanakları, güçleri, müttefikleri ve hatta konumları uzun vadede değişebilir. Bu açıdan uzun vadeli düşünmek, uzun vadeli politikalar geliştirmek, bunu ısrarla ve sabırla uygulamak başarıya giden yolun anahtarını oluşturuyor. Galiba şimdilik anahtarın en iyi kullanan ülke Rusya.

Son Not

- Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi (UNEC) İktisat ve İşletme Bölümü Öğretim Görevlisi, arazaslanli@gmail.com
- 1 “Сирия - Россия: дружба навсегда”, 24 июля 2014, <https://topwar.ru/54899-siriya-rossiya-druzhiba-navsegda.html>
- 2 “Сирия и Россия - 70-летие дипломатических отношений”, 24 июля 2014 г., <https://www.sovross.ru/articles/1093/18918>
- 3 Анна Батюченко, “Сирия И Россия: 70 Лет Вместе”, 21 Окт, 2015, https://defendingrussia.ru/a/siriya_i_rossija_70 лет_vmeste-4114/?utm_source=warfiles.ru
- 4 Rami Ginat, “The Soviet Union and the Syrian Ba’th regime: from hesitation to rapprochement”, Middle Eastern Studies 36/2 (2000), 150-171.
- 5 Договор о дружбе и сотрудничестве между СССР и САР (1980), <https://ria.ru/spravka/20150930/1293215601.html> ; Договор О Дружбе И Сотрудничестве Между Союзом Советских Социалистических Республик И Сирийской Арабской Республикой, http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_80062.html
- 6 “Angry over Libya, Russia takes hard stance on ally Syria”, April 29, 2011 by AFP, <http://www.pakistantoday.com.pk/2011/04/29/foreign/angry-over-libya-russia-takes-hard-stance-on-ally-syria/>.
- 7 “Указ Президента Российской Федерации от 31.12.2015 г. № 683 О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации”, <http://kremlin.ru/acts/bank/40391>
- 8 “Israeli Satellite Reveals Russia’s New Stealth Fighter Jets in Syria”, Feb 26, 2018, <https://www.haaretz.com/israel-news/israeli-satellites-reveal-russia-s-fleet-of-stealth-bombers-1.5846248>
- 9 “Операция российских ВКС в Сирии”, 30.09.2017, <https://ria.ru/spravka/20170930/1505534738.html>
- 10 “Иванов: Асад обратился к России с просьбой об оказании военной помощи”, 10:5130.09.2015 https://ria.ru/arab_riot/20150930/1292986737.html
- 11 Jonathan Marcus, “Russia S-400 Syria missile deployment sends robust signal”, 1 December 2015, <https://www.bbc.com/news/world-europe-34976537>
- 12 “Egypt plane crash: Russia says jet was bombed in terror attack”, 17 Nov 2015, <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/17/egypt-plane-crash-bomb-jet-russia-security-service> ; “Russian plane crash: What we know”, 17 November 2015, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-34687990>
- 13 “Легендарный Т-34 попал на фото в ходе боя в Сирии”, 17.08.2016, <https://rg.ru/2016/08/17/legendarnyj-t-34-popal-na-foto-v-hode-boia-v-sirii.html>
- 14 “No: 101, 8 Nisan 2018, Duma’daki Saldırı Hk.”, http://www.mfa.gov.tr/no_-101_-dumadaki-saldiri-hk.tr.mfa
- 15 “No: 105, 14 Nisan 2018, ABD, İngiltere ve Fransa’nın Suriye Rejimine Ait Noktaları Hedef Alan Operasyonu Hk.”, http://www.mfa.gov.tr/no_-105_-abd-ingiltere-fransa-n%C4%B1n-suriye-rejimine-ait-noktalar%C4%B1-hedef-alan-operasyonu-hk.tr.mfa
- 16 “Rusya, Suriye’nin Doğu Guta’daki Duma’da kimyasal silah kullandığını yalanladı”, 08.04.2018 <https://tr.sputniknews.com/ortadogu/201804081032947149-rusya-dogu-guta-duma-kimyasal-silah-yalanladi/>
- 17 “Kommersant: Rusya ve ABD, Suriye’de askeri çatışmanın eşliğinde”, 09.04.2018, https://tr.sputniknews.com/rus_medyasi/201804091032961942-kommersant-rusya-abd-suriyede-askeri-catismanin-esiginde/
- 18 “103 güdümlü füzeden 71’i engellendi”, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/103-gudumlu-fuzeden-71-i-engellendi/1118240>
- 19 “Президент Сирии Башар Асад посетил Россию с рабочим визитом”, 17 мая 2018 года, <http://kremlin.ru/events/president/news/57487>

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

مركز دراسات الشرق الأوسط

Center for Middle Eastern Studies

ORSAM Yayınları

ORSAM, sürekli yayınları kapsamında Ortadoğu Analiz ve Ortadoğu Etütleri dergilerini yayınlamaktadır. İki aylık periyotlarla Türkçe olarak yayınlanan Ortadoğu Analiz, Ortadoğu'daki güncel gelişmelere dair uzman görüşlerine yer vermektedir. Ortadoğu Etütleri ORSAM'ın altı ayda bir yayınlanan uluslararası ilişkiler dergisidir. İngilizce ve Türkçe yayınlanan, hakemli ve akademik bir dergi olan Ortadoğu Etütleri, konularının uzmanı akademisyenlerin katkılarıyla oluşturulmaktadır. Alanında saygın, yerli ve yabancı akademisyenlerin makalelerinin yayımlandığı Ortadoğu Etütleri dergisi dünyanın başlıca sosyal bilimler indekslerinden Applied Sciences Index and Abstracts (ASSIA), EBSCO Host, Index Islamicus, International Bibliography of Social Sciences (IBBS), Worldwide Political Science Abstracts (WPSA) tarafından taranmaktadır.

ORTADOĞU ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

Adresi : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 Çankaya, ANKARA

Telefon: +90 (312) 430 26 09 Faks: +90 (312) 430 39 48

Email: orsam@orsam.org.tr